

Nr 282.

Av herr **Schotte**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212 angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst tillåter jag mig härmed väcka följande motion:

Ehuru jag för min del anser, att »behovsprincipen» vid löneregleringar i allmänhet är oriktig och ojämnt verkande samt i längden vida dybarare för statsverket än hittills vanliga löneformer, torde denna princip dock i viss mån vara försvarbar vid tillfällig hjälp av här förevarande art.

Men då bör man också tillämpa denna princip så rationellt som möjligt. Så kan jag icke anse vara förhållandet, när man, såsom löne-regleringskommittén och Kungl. Maj:t här gjort, till grund för hela krigstidshjälpen lägger den omständighet allena, att befattningshavaren har försörjningsplikt mot minderåriga barn. Löneregleringskommittén har anmärkt, att från juli 1914 till juli 1915 en stegring av levnadskostnaderna inträtt, som för en normalfamilj kunde uppskattas till mellan 10 och 15 procent. Vidare, att ökningen av levnadskostnaderna sedan nämnda tid alltjämt fortgått och att för lägre inkomstklasser den relativa kostnadsökningen blivit högst och högre än ovan angivits. Här närslutna tabell (bil.) visar också, att ökningen av levnadskostnaderna för närvarande är vida högre än i juli 1915 och att man säkerligen räknar lågt, om man uppskattar stegringen av levnadskostnaderna över det normala (sommaren 1914) och inberäknad hyresökningen till 20 procent för en normalfamilj.

Men oaktat allt detta har man lämnat de ogifta och de gifta barnlösa familjerna eller med barn över 15 år *helt utanför*. Med begränsningen av den föreslagna krigstidshjälpen till familj med barn under 15 år, har man väl avsett, att barn över 15 år skulle vara mindre kostsamma för föräldrarna och att de i mer eller mindre grad skulle kunna bidra till sitt uppehälle. Så torde emellertid vara fallet allenast

mer undantagsvis. Och hur är det med familjer, som haft olyckan att få sina barn nedbrutna av sjukdom? Är ej t. ex. ett barn om 16 år, som drabbats av barnförbländning och blivit vanfört och ej har anstaltsvård, i lika behov av föräldrarnas omsorger, och orsakar ej ett sådant barn lika stor tunga för föräldrarna, som exempelvis ett starkt och friskt barn om 14 år? Är ej t. ex. en familj, som har att draga försorg om ett par orkeslösa föräldrar, i lika hög grad i behov av krigstidshjälp, som en ung familj utan annan försörjningsplikt för andra än t. ex. ett barn om $\frac{1}{2}$ års ålder? Exempelen kunna mångfaldigas och variera i stor utsträckning. En krigstidshjälp lagd efter föreslagna grunder måste bli i hög grad ojämn.

Man har uppenbart allenast strävat efter att undersöka, huru man med minsta möjliga uppoffring för statsverket skall kunna komma ifrån den hjälp, som man dock icke alldeles kunnat undandraga sig. Hade man ej *endast* anlagt denna synpunkt, skulle man otvivelaktigt kommit till annat resultat.

Löneregleringskommittén har sålunda utgått ifrån, »att endast ett relativt mindre belopp kan för ändamålet disponeras» och att det då ansetts riktigare »att använda de disponibla medlen uteslutande till lindrande av svårigheterna för de av dyrtiden hårdast drabbade stats-tjänarna». »De disponibla medlen» — vissa direktiv synas således givna, utan att de kommit till synes i betänkandet. Sålunda anlagda synpunkter måste också vara ägnade att uppväcka missnöje och bitterhet. Och det ej minst, då man ser, huru man i dessa tider handskas med statsutgifter och statsregleringen överhuvud och huru miljonerna rulla hastigare än någonsin förut i detta land.

Nu är det givet, att en var enskild har att bära något av bördan för kristiden. Det är icke påkallat att resa anspråk på, att staten här skall träda emellan överallt och till ersättande av varje levnads-kostnadsökning. Men staten såsom arbetsgivare måste ha skyldighet tillse, att dess lägsta tjänare, de som hava svårast att draga växlar på framtiden, icke försättas i en alltför bekymmersam ställning. En gradvis fortgående sänkning av dessas levnadsstandard är en samhällsfara, som det måste vara en plikt att söka förhindra; den tar sig också snart uttryck i en försämrad arbetsprestation. Staten får här åtminstone ej uppträda sämre i sitt handlande än vad de enskilda arbetsgivarna i allmänhet gjort. Staten måste också fästa något avseende vid, att för alla befattningshavare (med få undantag) tjänstgöringen under kristiden varit och är mer än vanligt tung och uppslitande, ävensom i någon mån taga hänsyn till det större ansvar, som å flera av de viktigaste områdena inträtt med de väsentligt stegrade statsinkomsterna.

Då det således enligt min mening är påkallat, att *alla befattningshavare inom en viss avlöningsgräns tillföres någon förhöjning i sina löneinkomster av staten* och att därvid *jämväl tages i beaktande, att förhållandena under år 1915 voro nära nog lika bekymmersamma som under år 1916*, påyrkar jag ändringar i Kungl. Maj:ts förslag i enlighet med dessa huvudgrunder.

Avlöningsgränsen är satt vid ett belopp av 2,000 kronor, d. v. s. i inkomst efter vilken skatt erlägges. *Denna gräns synes mig böra i någon mån förhöjas, helst till 3,000 kronor.* Det är otvivelaktigt, att dyrtiden är mycket tryckande även i klassen 2,000—3,000 kronor. De, som tillhöra denna klass, hava ofta mycket svårare att i vissa avseenden lägga om sin hushållning eller att draga in på nödortfett än en del av de lägst avlönade. Den litet högre levnadsstandard, som nu ifrågasvarande klass innehar och vars värnande för dem är av den största betydelse, bör staten söka vidmakthålla. Här och var äro studieskulder att gälda och barnuppfostringen kostbarare än för de lägsta stats-tjänarna. Ett barnbidrag, utgående på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, skulle i stor utsträckning lämna denna klass helt utanför all krigstidshjälp.

Ett *bidrag för år 1915* kan meddelas antingen så, att krigstidshjälp utgår för detta år liksom för år 1916 — eventuellt med något lägre belopp — eller också så, att krigstidshjälpen för år 1916 i motsvarande grad förhöjes. I varje fall kräves, att medel nu göras tillgängliga för dylikt ändamål.

Då det gäller att finna grunder för en krigstidshjälp i anslutning till vad sålunda anförts, torde det vara nödigt att, såsom frågan nu ligger, tillita jämväl behovsprincipen. Så har man nödgats göra i Danmark (sid. 27 och 28 i Löneregleringskommitténs förevarande betänkande) och vid många enskilda järnvägar hos oss (sid. 37 och 38 i samma betänkande). En följd av nämnda princip's godtagande torde således böra bli, att krigstidshjälpen utgår med lägre belopp till ogifta befattningshavare än till gifta och att ett särskilt barnbidrag anvisas. Med avseende å barnbidraget torde detta ej undantagslöst böra bindas vid de 15 åren, utan utgå jämväl för barn mellan 15 och 21 år, i händelse de i följd av vanförhet eller lyte eller andlig svaghet (idiotism och dylikt) äro fullt försörjda av befattningshavaren. Kunde jämväl hänsyn tagas till andra familjemedlemmar (föräldrar o. s. v.), som helt försörjas av befattningshavaren, vore detta en rättvis anordning.

Enligt detta förslag skulle således krigstidshjälp utgå:

- a) med visst belopp eller procent av uppskattad inkomst till alla;
- b) med ytterligare ett visst belopp eller procent av uppskattad inkomst för befattningshavares hustru; och

c) med ytterligare ett visst belopp för varje barn under 15 år eller över 15, men ej 21 års ålder, som i följd av andlig svaghet eller vanförhet eller lyte måste fullt försörjas av befattningshavaren.

Villkoret för bidrag skulle i varje fall vara en viss taxeringsgräns, här föreslagen till 3,000 kronor, så att befattningshavare över denna gräns vore uteslagna från varje krigstidshjälp.

En gradation eller uppdelning i olika inkomstklasser invecklar förhållandena avsevärt. Den har tydligen blivit nödvändig för löne-regleringskommittén och för Kungl. Maj:t, på det att ej hela förslaget skulle verka än mer uppenbart dåligt. Ju mer en gradation sker, desto mera besvär orsakas emellertid vederbörande, som skola i detalj bestämma och utbetala beloppen. Hur man än förfar, uppstå ojämnheter och gränsfall, som ibland kunna vara tråkiga nog, men som aldrig helt kunna undvikas. För min del synes det förfaringssätt mest praktiskt, att krigstidshjälpen utgår med viss procent av löneinkomsten från staten för ogift och med viss högre procent för gift befattningshavare, samt att barnbidraget blir fixt över hela linjen upp till en viss maximigräns. Den från statsverket år 1915 uppburna lönesumman (med alla övliga tillägg) borde då bli det belopp, på vilket procenten räknades. Och gränsen överhuvud för att bekomma krigstidshjälp borde begränsas till dem, som under år 1916 hade att erlægga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för en inkomst ej överstigande 3,000 kronor. I övrigt skulle Kungl. Maj:ts förslag accepteras såväl med avseende å befattningshavare, som äro berättigade till krigstidshjälp, som i sättet för medels anvisande härför.

Till vad belopp bör då den nämnda procenten av lönen sättas? Ett riktigt tal är härvid ej gott att finna, då man måste räkna med att befattningshavaren rimligtvis bör draga en del av de stegrade levnads-kostnaderna själv och att hänsyn till det statsfinansiella läget också kräver en viss varsamhet. För min del anser jag önskvärt, att krigstids-hjälpen åtminstone sättes till 5 procent av lönesumman för ogift och 10 procent för gift befattningshavare, samt att för varje barn (begreppet fattat som ovan antytts) ett bidrag utgår med åtminstone 25 kronor, dock i barnbidrag ej över t. ex. 125 kronor (5 barn). En befattningshavare med 1,000 kronors lönesumma skulle då, om han är ogift, erhålla 50 kronor, och om han är gift 100 kronor. Hade han då t. ex. 2 barn finge han tillhopa 150 kronor. En befattningshavare med 1,500 kronors löneinkomst skulle således, om han är ogift, erhålla 75 kronor och, om han är gift, 150 kronor. Dessutom 25 kronor för varje barn, dock ej över 125 kronor i barnbidrag. En befattningshavare om 2,500 kronor skulle erhålla 125 kronor, om han är ogift, 250 kronor, om han är gift.

Dessutom i förekommande fall barnbidrag intill ovan angivna högsta belopp. På naturaförmåner torde procent ej böra räknas. Under den stora riksdagsbrådskan och knappa motionstiden har det ej varit mig möjligt att utreda, huru stor ökning, utöver Kungl. Maj:ts förslag det ovan antydda skulle medföra. Att det rör sig om en eller annan miljon torde vara sannolikt. Men utgiften är enligt min mening av det oundgängliga slag, att kostnadssynpunkten ej får vara den enbart bestämmande. Rättvisa och klokhet fordra, att staten bör träda emellan till lindring av den bekymmersamma ställning, vari de lägre befattningshavarna iråkat.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får jag således påyrka,

att riksdagen måtte antaga nedan antydda ändringar i Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 212 samt för dessas genomförande anvisa eller eljest bereda erforderliga medel:

1:o) Krigstidshjälp för år 1916 utgår till varje befattningshavare med en viss procent av det sammanlagda belopp, han under år 1915 uppburit av statsmedel (inberäknat lönetillägg av alla slag) — exempelvis med åtminstone 5 procent av löneinkomsten för ogift och med åtminstone 10 procent för gift samt dessutom med minst 25 kronor för varje barn under 15 år, dock med viss begränsning, t. ex. högst 125 kronor.

2:o) Krigstidshjälp utgår jämväl för år 1915 efter samma grunder som för år 1916, och bör på en gång utbetalas snarast möjligt efter statsmakternas beslut i ämnet. Skulle full krigstidshjälp ej anses böra utgå för år 1915, torde halv krigstidshjälp för detta år utgå, eller krigstidshjälpen för år 1916 förhöjas med motsvarande belopp.

3:o) Krigstidshjälp utgår icke till befattningshavare, som under år 1916 har att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för en inkomst, som överstiger 3,000 kronor.

4:o) Med barn under 15 år likställes med avseende å krigstidshjälps utgående barn mellan 15 och 21 år, som i följd av andlig svaghet eller vanförhet eller lyte måste av befattningshavaren själv helt försörjas.

Stockholm den 2 maj 1916.

Axel Schotte.

Bilaga.**Kungl. socialstyrelsens översikt av livsmedelspriserna under februari månad****1914, 1915 och 1916.****Medelpris å 44 orter.**

(Obs! Ej å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Febr. 1916 öre	Jan. 1916 öre	Febr. 1915 öre	Febr. 1914 öre	Höjning (+) eller sänkning (—)	
						fr. febr. 1914 t. febr. 1916	fr. febr. 1915 t. febr. 1916
						%	%
Mjölk: oskummad	l.	18	17	15	14	+ 28.6	+ 20.0
handskummad	»	10	10	8	8	+ 25.0	+ 25.0
separerad	»	8	8	6	6	+ 33.3	+ 33.3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	302	305	264	234	+ 29.1	+ 14.4
mat- (lands-)	»	268	270	238	210	+ 27.6	+ 12.6
Margarin, växt-	»	188	184	166	138	+ 36.2	+ 13.3
Ägg, färskas	tjog	222	253	226	175	+ 26.9	— 1.8
Potatis, gammal	5 l.	29	29	35	27	+ 7.4	— 17.1
Ärter, gula	hl.	463	463	—	—	—	—
Bruna bönor	kg.	56	56	58	31	+ 80.6	— 3.4
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	103	102	65	46	+ 123.9	+ 58.5
råg-, svenskt, bästa sort	»	38	38	39	31	+ 22.6	— 2.6
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	30	30	31	21	+ 42.9	— 3.2
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	¹⁾ 32	¹⁾ 32	37	26	—	—
ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	49	49	55	36	+ 36.1	— 10.9
Rågbröd:	»	47	47	45	40	+ 17.6	+ 4.1
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	52	52	51	41	+ 26.8	+ 2.0
mjukt: limpa, söt	»	48	48	45	38	+ 26.3	+ 6.7
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	38	37	35	30	+ 26.7	+ 8.6
Vetebröd:	»	88	88	84	75	+ 17.3	+ 4.8
skorpor, runda, ordinära	»	53	52	50	44	+ 20.5	+ 6.0
mjukt, billi- / bakat med vatten	»	65	65	65	60	+ 8.3	0
gaste sort (» » mjölk)	»	151	150	118	120	+ 25.3	+ 28.0
Nötkött, färskt: stek	»	130	129	100	99	+ 31.3	+ 30.0
soppkött	»	169	168	136	131	+ 29.0	+ 24.3
Kalvkött, stek: gödkalv	»	100	100	74	73	+ 37.0	+ 35.1
spädkalv	»	179	175	138	133	+ 34.6	+ 29.7
Färskött: färskt, stek	»	158	161	124	118	+ 33.9	+ 27.4
salt, svenskt	»	221	220	146	131	+ 68.7	+ 51.4
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	227	228	154	138	+ 64.5	+ 47.4
salt, svenskt	»	80	79	45	46	+ 73.9	+ 77.3
Sill, salt: fetsill	»	170	165	161	160	+ 6.3	+ 5.6
Kaffe (obränt), prima Santos	»	68	68	66	64	+ 6.3	+ 3.0
Socker, bit-	»	25	25	22	20	+ 25.0	+ 13.6
Fotogen, Water White	l.	3,360	3,310	2,720	2,600	+ 29.2	+ 23.5
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	2,650	2,630	2,150	2,060	+ 28.6	+ 23.5
barr-, » »	»	360	364	266	209	+ 72.2	+ 35.3
Bränntrorv	100 kg.	708	711	443	395	+ 79.2	+ 59.3
Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	466	472	291	228	+ 104.1	+ 60.1
engelska hushålls- (fyrrkol) hem-	»	265	263	172	154	+ 72.1	+ 54.1
Koks: gasverks- (okrossad) körd	»	306	305	208	184	+ 66.3	+ 47.1
engelsk kamin- (okrossad)	»						

¹⁾ 90 procent utmalning.